

Gezondheid, Milieu en Veiligheid Brabant

Gemeente Geertruidenberg
Mevrouw Lemoine-Mutsaers
Vrijheidstraat 2
4941 DX Raamsdonksveer

Kenmerk: WBGMV 573577165-42991 Datum: 15 oktober 2024
Behandeld door: m.scholtes E-mail: m.scholtes@ggdgmv.nl
Onderwerp: Gezondheidskundige beoordeling initiatief Werfkampenseweg 18 Raamsdonksveer

Geachte mevrouw Lemoine,

De gemeente Geertruidenberg heeft team Gezondheid, Milieu en Veiligheid van de GGD (GMV) gevraagd een advies uit te brengen inzake het initiatief zoals dat ingediend is voor de varkenshouderij aan de Werfkampenseweg 18 te Raamsdonksveer. De initiatiefnemer wil het bedrijf verduurzamen, meer dieren gaan houden en een nieuwe kraamstal bouwen. De voorgenomen uitbreiding past niet binnen het huidige bouwvlak en een verdere uitbreiding (vergroting) van het bouwvlak is niet mogelijk. De voorgenomen ontwikkeling kan mogelijk gemaakt worden door een vormverandering van het bouwvlak. De uitkomsten van het RIVM onderzoek Veehouderij en Gezondheid (VGO)^{1, 2, 3} en het endotoxinen-onderzoek⁴ benadrukken het belang om gezondheid mee te wegen bij ontwikkelingen van intensieve veehouderij. De gezondheidskundige beoordeling die ten grondslag ligt aan de conclusie en adviezen zijn in een aparte bijlage bijgevoegd.

Gebruikte gegevens en juistheid daarvan

In de beoordeling is de GGD ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag door het bedrijf op juistheid heeft gecontroleerd. Er is geen rekening gehouden met andere mogelijke gelijktijdige uitbreidingen/ wijzigingen binnen de directe omgeving van het bedrijf. De GGD baseert haar beoordeling op de volgende documenten:

- Rapport van DLV Advies & resultaat, TAM-omgevingsplan Hoofdstuk 22a, Raamsdonksveer, Werfkampenseweg 18, 4 juni 2024 (inclusief bijlagen)

Situatieomschrijving

- Op het bedrijf worden nu en in de beoogde situatie varkens gehouden. Daarnaast staan er diverse bijgebouwen en een woning op het terrein. Het huidige bouwvlak is ongeveer 1,5 hectare groot.

Diersoort	Vergund	Beoogd	verschil
Guste en dragende zeugen	672	752	+80
Dekberen	2	5	+3
Gespeende biggen	2.560	4000	+1440
Kraamzeugen	180	220	+40
Vleesvarkens	2.825	3042	+217

¹ Veehouderijen en gezondheid omwonenden (VGO), Maassen K, et al, 2016

² Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies). Analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen, Hagenaars T, Hoeksma P, de Roda Husman AM, Swart A, Wouters, 2017

³ Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III - Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014 – 2016, IJzermans CJ, Smit LAM, Heederik DJJ en Hagenaars TJ, 2018

⁴ Emissies van endotoxinen uit de veehouderij, Ogink, N, et al. 2016

Gezondheid Milieu en Veiligheid

Postbus 3024
5003 DA Tilburg
088 – 3687800

milieu@ggdgmv.nl

- Ten behoeve van de versterking van de ruimtelijke kwaliteit is door een landschapsdeskundige een tekening opgesteld waarop is aangegeven hoe de voorgenomen ontwikkeling landschappelijk zal worden ingepast.
- Er is een omgevingsdialoog gehouden over de voorgenomen ontwikkeling. Omwonenden en belanghebbenden zijn op de hoogte gebracht van de plannen van de initiatiefnemer en in de gelegenheid gesteld aandachtspunten en/of verbeterpunten kenbaar te maken. Aangegeven wordt dat er geen aandachtspunten door de omwonenden aan de ondernemer zijn meegegeven.
- De planlocatie ligt op circa 550 meter van de woonkern. In de omgeving liggen nog enkele agrarische bedrijven, zoals de pluimveehouderij aan de Werfkampenseweg 17.

Emissie:

- De emissies in de vergunde en beoogde situatie zijn in onderstaande tabel opgenomen. Hieruit blijkt dat de emissies met betrekking tot fijnstof, geur en ammoniak afnemen, hetgeen positief is vanuit gezondheid bezien.

Emissies	Vergund	Beoogd	verschil
Geur (OUE/sec)	82017,3	61528,3	-20435 (25%)
Ammoniak (kg/jaar)	6073,0	2504,8	-3568,2 (59%)
Fijn stof PM10 (kg/jaar)	772,345	310,298	-462,047 (59%)

Afstanden

- Wonen nabij veehouderijen kan, ten gevolge van emissies van geur, fijnstof en endotoxinen, tot gezondheidseffecten leiden. In principe wordt vanuit de GGD geadviseerd een minimale afstand aan te houden van 250 meter tussen gevoelige bestemmingen en veehouderijen. In de rapportage wordt aangegeven dat behalve de bedrijfswoning aan de Werfkampenseweg 17 (pluimveehouderij, op circa 35 meter) geen woningen binnen 200 meter zijn gelegen.
- De afstand tot de Werfkampenseweg 12 bedraagt circa 310 meter. De afstand tot de Rijvoortshoef 274 bedraagt circa 600 meter en de afstand tot de Weegbree 27 circa 600 meter (bron Google Maps). Dit verandert in de beoogde situatie niet ten opzichte van de vergunde situatie.
- Een locatiespecifieke beoordeling op de verschillende milieuaspecten is uitgevoerd, zie het advies hieronder.

Uit het VGO onderzoek komt naar voren dat een verlaging van de longfunctie wordt gevonden bij mensen die 15 of meer veehouderijbedrijven binnen een straal van 1 km afstand van een woning hebben. In deze casus is geen sprake van een dergelijke situatie.

Conclusies

Op basis van de risicobeoordeling zijn de volgende gezondheidsaspecten belangrijk om mee te wegen bij de wijziging van de vergunning van de veehouderij gelegen aan de Werfkampenseweg 18:

- In de beoogde situatie is de emissie van fijnstof en ammoniak lager dan in de referentiesituatie. Elke emissiedaling geeft gezondheidswinst omdat ook onder de wettelijke fijnstofnormen gezondheidseffecten kunnen optreden. Ammoniak kan leiden tot de vorming van secundair fijnstof en daarmee bijdragen aan de blootstelling aan fijnstof. Omdat dit pas op grotere afstand van de bron plaatsvindt, zal reductie van de ammoniakemissie en daarmee samenhangend reductie van de vorming van secundair fijnstof niet direct tot gezondheidswinst in de nabije omgeving leiden, maar bijdragen aan de verlaging van de fijnstofdeken die over Nederland hangt. Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Vandaar dat de GGD adviseert om te streven naar een zo laag mogelijke emissie van ammoniak en fijnstof.

- De emissie van geur neemt in de beoogde situatie af ten opzichte van de vergunde. Uit de immissie berekeningen blijkt dat de geurbelasting op de doorgerekende woningen veelal afneemt. In de huidige situatie ligt de voorgrondgeurbelasting op drie van de doorgerekende woningen in de woonkern boven de gezondheidkundige advieswaarde. In de beoogde situatie is dit niet meer het geval.
De achtergrondgeurbelasting ligt, voor de woningen waarvoor ook de voorgrondgeurbelasting is berekend, zowel in de huidige als beoogde situatie onder de gezondheidkundige advieswaarde voor de woonkern. Dit geldt zowel voor de doorgerekende woningen in het buitengebied als in de woonkern. Op basis van de berekende achtergrondgeurbelasting kan gesteld worden dat het percentage geurgehinderden onder de 12% ligt op basis van de onderzoeksresultaten van Van Aalsburg (AWP, 2023).
- Voor PM10 wordt in de beoogde situatie op de hoogst belaste locatie niet aan de gezondheidkundige advieswaarde voldaan, zoals overigens op veel plekken in Nederland. Niet inzichtelijk is gemaakt in hoeverre sprake is van een verbetering van de situatie.
- Er ligt één bedrijfswoning van een andere veehouderij (Werfkampenseweg 17) binnen de endotoxine cirkel van de varkenshouderij aan de Werfkampenseweg 18. Dit verandert in de beoogde situatie niet. Wanneer mensen binnen een endotoxine cirkel wonen, lopen zij meer risico op gezondheidseffecten ten gevolge van de blootstelling aan endotoxine. Opgemerkt wordt dat het hier een woning behorende bij een pluimveehouderij betreft. De blootstelling aan endotoxinen ten gevolge van het eigen bedrijf zal derhalve hoger zijn, dan die afkomstig van het bedrijf aan de Werfkampenseweg 18.
- Voor een individueel bedrijf beoordeelt de GGD de vergunningaanvraag ook het aspect zoönosen, ofschoon hier geen kwantitatieve normen voor zijn. Afstand van veehouderij tot woningen, maar vooral ook de te nemen hygiënemaatregelen vormen hierbij belangrijke criteria. Informatie over dit aspect is niet aangeleverd. Op de site : [Maatregelen op varkenshouderijen ter voorkoming van zoönosen | RIVM](#) is informatie te vinden over te nemen maatregelen.
- Geluid: door de werkzaamheden, hiermee samenhangende verkeersbewegingen en de aanwezige luchtwassers, kunnen omwonenden worden blootgesteld aan geluid. In het rapport wordt een onderbouwing gegeven waaruit zou blijken dat er geen sprake is van een onevenredige toename van geluidsoverlast; een daadwerkelijke berekening van de geluidsbelasting is niet uitgevoerd omdat dit niet verplicht is. Het advies is in elk geval na te gaan bij omwonenden of er sprake is van geluidsoverlast door het bedrijf aan de Werfkampenseweg 18. Indien dit het geval is, is het advies om na te gaan welke maatregelen mogelijk zijn om de geluidsoverlast te beperken.

Op grond van de aangeleverde situatie geldt dat de wijziging van het bouwvlak en de bouw van een nieuwe kraamstal niet leidt tot een toename van de gezondheidkundige risico's.

Wanneer u nog vragen heeft over dit advies, kunt u contact met team GMV opnemen via 088 3687800.

Met vriendelijke groet,

M. Scholtes
Adviseur Milieu en Gezondheid

Bijlage

Gezondheidskundige beoordeling

- De GGD is door de gemeente gevraagd om de voorgestelde wijziging in bedrijfsopzet aan de Werfkampseweg 18 te Raamsdonksveer op gezondheidskundige aspecten te beoordelen. Wanneer een juridische toets wordt uitgevoerd, zal getoetst worden aan de wettelijke waarden. Wettelijke normen vormen een compromis van gezondheidsbescherming en andere aspecten zoals technische en politieke haalbaarheid. Daardoor kunnen ook beneden wettelijke normen al gezondheidseffecten optreden. Vanuit gezondheid verdient het daarom de voorkeur te toetsen aan de gezondheidskundige advieswaarden. Bij overschrijding van deze advieswaarden kan de gemeente het gesprek met de ondernemer aangaan om te bekijken of aanvullende maatregelen op vrijwillige basis genomen kunnen worden om te streven naar een verbetering van het woon- en leefklimaat.
- De GGD beschouwt woningen als gevoelige bestemmingen; dit geldt ook voor voormalig agrarische bedrijfswoningen.

Geur

- Gezondheidseffecten: Geur kan leiden tot (ernstige) hinder en daarmee samenhangend klachten als misselijkheid, hoofdpijn, prikkeling van slijmvliezen, irritatie van ogen en neus en slaapproblemen en stressgerelateerde klachten.
- Advieswaarden voorgrondbelasting: Voor de voorgrondgeurbelasting sluit de GGD aan bij bijlage 6-7 van de handreiking Wgv voor niet-concentratie gebied. Uitgaande van maximaal 12% gehinderden voor een woonkern en 20% gehinderden in het buitengebied komt dat overeen met 2 OU/m³ voor een woonkern en 5 OU/m³ voor het buitengebied. De GGD maakt hierbij geen onderscheid tussen concentratiegebied en niet-concentratiegebied omdat deze niet gezondheidskundig is onderbouwd.
- Advieswaarden achtergrondbelasting: Het onderzoek van Geelen et al.⁹ geeft op dit moment het best beschikbare beeld van de relatie tussen achtergrondgeurbelasting van veehouderij en mate van (ernstige) geurhinder binnen het onderzoeksgebied van Noord-Brabant en Limburg, zo concludeert het RIVM.¹⁰ Daarom hanteert de GGD deze recentere relaties voor de gezondheidskundige beoordeling. Uitgaande van maximaal 12% geurgehinderden voor een woonkern en 20% voor het buitengebied, komt dat overeen met een achtergrondgeurbelasting van 5 OU/m³ voor een woonkern en 10 OU/m³ voor het buitengebied.¹¹
Voor dieren waarvoor geen wettelijke emissiefactor is vastgesteld, zoals jongvee, geldt dat die niet meegenomen worden in de berekening van de voor- en achtergrondgeurbelasting. Voor dergelijke dieren geldt een afstandscriterium. Door de GGD wordt hiervoor aangesloten bij de richtlijn zoals opgesteld door de VNG. Deze bedraagt minimaal 100 meter. Binnen deze afstand zouden geen geurgevoelige objecten moeten liggen.
- Aanvraag: In onderstaande tabellen staat de berekende jaargemiddelde waarden van voorgrond en achtergrond geurbelasting alsook de gezondheidskundige advieswaarden.

Voorgrondgeurbelasting

Hoogst belaste geurgevoelige locatie	Voorgrond geurbelasting referentiesituatie	Voorgrondgeurbelasting Beoogd	Gezondheidskundige advieswaarde
Rijvoortshoef 274	2,1	1,8	2
Werfkampseweg 12	3,9	4,2	5
Weegbree 13	1,8	1,6	2
Rijvoortshoef 275	2,2	1,9	2
Rijvoortshoef 200	2,2	1,9	2
Werfkampseweg 25	2,2	2,0	5
Weegbree 21	1,7	1,5	2
Weegbree 27	1,8	1,7	2
Lissemveld 41	1,8	1,6	2
Zijlweg 1a	0,7	0,6	5

- In de huidige situatie wordt de gezondheidskundige advieswaarde voor de voorgrondgeurbelasting op 3 van de 7 doorgerekende locaties in de woonkern overschreden. In de beoogde situatie is dit niet meer het geval. Wel neemt de voorgrondgeurbelasting in de beoogde situatie op de locatie Werfkampseweg 12 toe van 3,9 naar 4,2 OU.

Achtergrondgeurbelasting

Hoogst belaste geurgevoelige locatie	achtergrondgeurbelasting referentiesituatie	achtergrondgeurbelasting Beoogd	Gezondheidskundige advieswaarde
Rijvoortshoef 274	2,08	1,73	5
Werfkampenseweg 12	3,75	4,08	10
Weegbree 13	1,79	1,63	5
Rijvoortshoef 275	2,2	1,73	5
Rijvoortshoef 200	2,26	1,82	5
Werfkampenseweg 25	6,6	6,56	10
Weegbree 21	1,82	1,74	5
Lissenveld 41	2,03	1,99	5
Zijlweg 1a	0,77	0,69	10

- In de huidige en beoogde situatie wordt de gezondheidskundige advieswaarde noch op de doorgerekende woningen in de woonkern noch in het buitengebied overschreden. Wel neemt de achtergrondgeurbelasting op bijv. de woning aan de Werfkampenseweg 12 iets toe.
- Gezien de hoogte van de berekende achtergrondgeurbelasting ligt het percentage geurgehinderden onder de 12% op basis van het onderzoek van Van Aalsburg (AWP, 2023) wanneer de geurbelasting onder de 5 Ou ligt.
- Naast bovengenoemde adressen is de achtergrondgeurbelasting ook nog op andere adressen doorgerekend. Hieruit blijkt dat de hoogst berekende achtergrond geurbelasting op geurgevoelige gebouwen die zijn gelegen buiten de bebouwde kom 7,6 ouE/m³ en op geurgevoelige gebouwen die zijn gelegen binnen de bebouwde kom 2,04 ouE/m³ bedraagt. Hiermee wordt ook voor deze gebouwen voldaan aan de gezondheidskundige advieswaarden.
Wanneer de achtergrondgeurbelasting onder de 10 Ou ligt (= gezondheidskundige advieswaarde buitengebied), bedraagt het percentage geurgehinderden maximaal 20%. Blijft de achtergrondgeurbelasting onder de 5 OU, dan bedraagt het percentage geurgehinderden maximaal 12%.
Kortom: voor wat betreft de achtergrondgeurbelasting wordt voldaan aan de gezondheidskundige advieswaarde.

Fijnstof

- Gezondheidseffecten: Blootstelling aan fijnstof (PM_{2,5}-PM₁₀) kan leiden tot luchtwegklachten, acute klachten van ogen, neus en bovenste luchtwegen, verminderde longfunctie, hart- en vaatziekten en vervroegde sterfte.
- Advieswaarden fijnstof: Ook onder de milieukwaliteitsnormen voor fijnstof worden gezondheids-effecten gevonden. Omdat op het laagst onderzochte fijn stofniveau nog steeds gezondheids-effecten zijn gevonden, gaat de WHO ervan uit dat er geen 'veilige' concentratie is waaronder geen effecten optreden. De GGD concludeert dat fijnstof concentraties zoveel als redelijkerwijs mogelijk omlaag gebracht zou moeten worden. Voor beleid bevelen GGD en WHO de gezondheidskundige advieswaarden aan. In september 2021 is deze verlaagd van 20 µg/m³ jaargemiddelde PM₁₀ concentratie naar 15 µg/m³ en van 10 µg/m³ jaargemiddelde PM_{2.5} concentratie naar 5 µg/m³.
- Advies emissies: Naast het fijnstof dat direct afkomstig is uit de stallen, vindt vorming van secundair fijnstof plaats doordat het vrijkomende ammoniak uit de stallen reageert met andere stoffen in de lucht. Uit het VGO onderzoek blijkt dat de longfunctie lager is bij mensen wanneer de concentratie ammoniak in de lucht hoog is. Vandaar dat de GGD adviseert om ook te streven naar een lagere emissie van ammoniak en fijnstof.
- Aanvraag: De fijnstofemissie (PM₁₀) neemt op jaarbasis af. In de aangeleverde stukken is de fijnstofconcentratie op leefniveau bepaald. In de beoogde situatie bedraagt de jaargemiddelde PM₁₀ concentratie 17,05 µg/m³ op de hoogst belaste locatie. De GGD gaat uit van concentraties zonder zeezoutaf trek omdat deze zeezoutaf trek geen gezondheidskundige basis heeft. Voor fijnstof PM₁₀ wordt in de beoogde situatie niet aan de nieuwe gezondheidskundige uitgangspunten van de GGD voldaan.

- Uit de toegestuurde stukken blijkt dat ammoniak- en fijnstofemissie afneemt in de beoogde situatie hetgeen vanuit gezondheidkundig oogpunt gewenst is. Om de emissie van fijnstof te reduceren worden stallen voorzien van een luchtwassysteem. De GGD adviseert om de monitoring uit te breiden op basis van de suggesties in het WUR-onderzoek (zie **geur**).

Endotoxine

- Gezondheidseffecten: Endotoxinen kunnen via inademing luchtwegklachten, acute en chronische longfunctieveranderingen, ontstekingsreacties en niet allergische astma en COPD veroorzaken. De Gezondheidsraad ziet endotoxine als een goede indicator voor de blootstelling van omwonenden aan stoffen uit stallen die een negatieve invloed hebben op de luchtwegen.
- Advieswaarden endotoxinen: De Gezondheidsraad leidde in 2012 een gezondheidkundige advieswaarde voor de algemene bevolking af van 30 EU/m³ endotoxinen. Op basis van de handreiking endotoxine⁵, is aan de hand van de fijn stof emissie de afstand berekend waarbinnen naar verwachting de gezondheidkundige advieswaarde voor 4-uurs blootstelling aan endotoxine (30 EU/m³) wordt overschreden.
- Aanvraag:
In de vigerende situatie bedraagt de richtafstand op basis van een emissie van 772 kg PM10 per jaar 168 m. Binnen deze afstand ligt één bedrijfswoning. Ook een dergelijke woning wordt in het endotoxine toetsingskader gezien als een gevoelige bestemming.
In de beoogde situatie wordt een reductie van de emissie van fijn stof bereikt. De totale emissie van fijn stof (PM10) bedraagt in de beoogde situatie 310 kg PM10 per jaar. De richtafstand neemt hierdoor af tot 113 meter. In de beoogde situatie ligt dezelfde woning ook nu nog binnen deze richtafstand. Opgemerkt wordt dat het hier een bedrijfswoning bij een pluimveehouderij betreft. De blootstelling aan de endotoxinen afkomstig van het eigen bedrijf zal echter hoger zijn dan de blootstelling aan endotoxinen afkomstig van het buurbedrijf aan de Werfkampenseweg 18.
- N.B. In het gebied liggen meerdere veehouderijen en is er sprake van cumulatie. Op dit moment is het nog niet mogelijk de cumulatie van endotoxine te berekenen. Mogelijk zou de werkelijke endotoxinecontour daardoor op grotere afstand liggen. De GGD adviseert om de ontwikkelingen op dit gebied te volgen. In 2024 wordt een update van de endotoxine handreiking verwacht.

Zoönosen

- Gezondheidseffecten: Een zoönose is een infectieziekte die van dier op mens kan overgaan. Afhankelijk van het type infectie variëren de gezondheidseffecten.
- Kwalitatieve beoordeling: Door het ontbreken van kwantitatieve normen is voor zoönosen een kwalitatieve beoordeling gemaakt van de ontwikkeling en mogelijke maatregelen.
De volgende aandachtspunten volgen uit het toetsingsinstrument/ risico-inventarisatie en -evaluatie:
 - o Er wordt bedrijfsmatig 1 diersoort gehouden (varkens).
 - o Men wil gaan werken conform het beter leven keurmerk 1 ster principe. Dieren worden hierbij langer bij de moederzeug gehouden. Het huisvesten van kraamzeugen in een afzonderlijke stal, gesepareerd van de andere diergroepen wordt bij bedrijfsontwikkeling dan ook het uitgangspunt.
 - o De varkenshouder wordt niet jaarlijks gevaccineerd tegen griep. Als tegelijkertijd een infectie voorkomt van zowel de gewone griep als de vogel- of varkensgriep, kan een nieuw virustype ontstaan. Griepvaccinatie helpt dit voorkomen. Deze griepvaccinatie is verkrijgbaar bij de huisarts. De GGD adviseert de veehouder en indien aanwezig bedrijfsmedewerkers om zich jaarlijks te laten vaccineren tegen griep.
 - o De afdeling Infectieziekten van de GGD benadrukt dat het uitbreken van een (nieuwe) zoönose in de toekomst nooit uit te sluiten is. Op de site Maatregelen op varkenshouderijen ter voorkoming

⁵ Notitie Handelingsperspectieven Veehouderij en Volksgezondheid: Endotoxine toetsingskader 1.0. Ondersteuningsteam Veehouderij en Volksgezondheid 25 november 2016.

van zoönosen | RIVM zijn maatregelen te lezen die toegepast kunnen worden om zoönosen te voorkomen.

Dialogoog

In het rapport wordt aangegeven dat ten behoeve van deze procedure een omgevingsdialoog is gevoerd.

Transport en landschappelijke inpassing:

- Transportbewegingen van en naar het bedrijf kunnen een negatief effect hebben op de omgeving door middel van geluid, geur, het risico op ongevallen en de uitstoot van fijnstof. De GGD bevestigt het belang van de maatregelen zoals:
 - o routing van het vrachtverkeer met levende dieren en mesttransport vindt zoveel mogelijk buiten de bebouwde kom plaats.
 - o transportbewegingen vinden in de dag- en avondperiode plaats in verband met het voorkomen van verstoring van de nachtrust.

Neem deze maatregelen mee in de bedrijfsvoering.

- Landschappelijke inpassing heeft een directe relatie met gezondheid. Bomen en struiken hebben een positief effect op gezondheid door de invloed op geluid en het minder optreden van geluidhinder. De hoeveelheid groen in de woonomgeving hangt samen met de ervaren gezondheid van bewoners. Wees echter bedacht op bijkomende negatieve effecten, welke kunnen worden veroorzaakt door pollen en schimmelsporen afkomstig van bomen. Deze stoffen kunnen de gezondheid van allergische en/of astmatische personen negatief beïnvloeden. Een goede landschappelijke inpassing kan leiden tot minder weerstand tegen een dergelijke ontwikkeling.